

Gewestelijke Instand- houdings- doelstellingen voor Bijlage I broedvogel- soorten

Dwergstern - Yves Adams - Vilda

Een actualisatie

Eind vorig jaar verscheen in Vogelnieuws een artikeltje over “Speciale Beschermingszones, instandhoudingsdoelstellingen, en de broedvogelatlas en monitoringsgegevens” (ANSELIN et al, 2007). Ondertussen zijn we bijna 12 maanden verder en is er rond dit onderwerp veel gebeurd. Met dit verhaal willen we dan ook een actualisatie van de situatie geven.

Broedvogels van Bijlage I

Het natuurbeleid van de Europese Unie bestaat uit verschillende grote actiepunten. Eén daarvan stelt dat de bescherming van de Vogel- en Habitatrictlijngebieden (samen het Natura 2000 netwerk) moet gericht zijn op het duurzaam behoud of herstel van hun internationale natuurwaarden. Het behoud of herstel van broedvogelpopulaties van de soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn is hier een voorbeeld van. En dat gaat in Vlaanderen niet enkel over zeldzame of zeer lokaal voorkomende soorten zoals bvb Roerdomp, Woudaapje, Grote Stern of Dwergstern. Ook voor (iets) algemenere soorten zoals bvb Bruine Kiekendief, Zwarte Specht of Boomleeuwrik heeft ons Gewest een “verantwoordelijkheid” naar Europa toe.

Een hele reeks vragen

Nu is het zo dat je op Vlaams niveau pas efficiënte maatregelen voor deze soorten (Instandhoudingsmaatregelen) kunt nemen als je het antwoord kent op een hele reeks vragen. De ene is daarbij al wat moeilijker te beantwoorden dan de andere. Wat is de actuele toestand van de populatie? Welke gebieden zijn momenteel het belangrijkste voor een soort? Welke zijn de potentiële broedgebieden? Hoe groot moet de populatie zijn om op lange termijn duurzaam te zijn? Hoe kunnen we de kwaliteit van het leefmilieu verbeteren? In welke gebieden kunnen we dit het best doen?

Voor de in Vlaanderen broedende soorten van de Bijlage I van de Vogelrichtlijn, werd door het kabinet van de Minister van Leefmilieu aan het INBO gevraagd om “Gewestelijke Instandhoudingsdoelstellingen” voor te stellen, wat neerkomt op het beantwoorden van die vragen in de vorm van een wetenschappelijk adviesrapport naar het Agentschap Natuur en Bos (ANB). Zoals met veel adviezen wordt dit basisrapport dan

in overleg met de verschillende sectoren aangepast aan de beleidshaalbaarheid, om dan uiteindelijk als document aan de Minister van Leefmilieu te worden overhandigd. We gaan in deze bijdrage kort in op een aantal van de vragen en op welke manier we ze behandeld hebben.

Niet alle soorten komen aan bod

Instandhoudingsdoelstellingen werden enkel gemaakt voor regelmatige broedvogels en niet voor onregelmatig broedende soorten zoals bvb Noordse Stern, Velduil of Blauwe Kiekendief. Van vier uitgestorven soorten, namelijk Duinpieper, Korhoen, Zwarte Stern en Ortolaan, werden wel alle vragen beantwoord, behalve over de populatiedoelstellingen. Streefcijfers voor deze soorten voorstellen is zeer moeilijk omdat we weinig zekerheid hebben over de haalbaarheid ervan. De vier soorten doen het momenteel in de ons omgevende landen ook niet goed zodat we hier niet veel "steun" zullen krijgen. Voor de uitgestorven soorten wordt wel gestreefd naar het herstel van hun biotoop. Dit is nooit "verloren" vermits het ook ten goede komt aan andere soorten van de Bijlage I en enkele Rode Lijst-soorten.

Wat is de actuele toestand van de populatie?

Om te weten waar de "zwakke beestjes" zitten, moet eerst bepaald worden in hoeverre een soort zich in Vlaanderen momenteel in een gunstige, matig ongunstige of zeer ongunstige staat bevindt. Deze oefening is ongeveer te vergelijken met het opstellen van een Rode Lijst. Maar omdat het hier specifiek gaat over de soorten van de Vogelrichtlijn, maakten we de vergelijking van de huidige populatie (gegevens uit de recente broedvogelatlas en het BBV-monitoringsproject, VERMEERSCH et al 2004) met die van vóór het instellen van de Vogelrichtlijn (eind jaren zeventig). Uit die periode (1973-1979) zijn de cijfers wel vaak minder nauwkeurig, maar het consulteren van verschillende bronnen (o.a. de Belgische broedvogelatlas, DEVILLERS et al 1988, specifieke soortinventarisaties en zelfs langere tijdsreeksen) leverde voldoende informatie op om tendensen te kunnen bepalen. Daarnaast gingen we na of het verspreidingsgebied was afgenomen en hoe de huidige algemene kwaliteit van het habitat van de soort is. Ook redenen van achteruit-of vooruitgang werden opgegeven.

Welke gebieden zijn momenteel het belangrijkste voor de soort?

Hierop werd al ingegaan in het vorig artikelje in Vogelnieuws. Voor alle soorten berekenden we hoe belangrijk de huidige populatie in elk Vogelrichtlijngebied was relatief ten opzichte van de totale huidige Vlaamse populatie. Aan de hand van dit percentage werden alle Vogelrichtlijngebieden ingedeeld in één van de drie categorieën: essentieel, zeer belangrijk en belangrijk. Dit gebeurde volgens een indeling die ook toegepast werd voor de Soorten van de Habitatrichtlijn, een andere oefening die het INBO moest maken. Deze categorieën zullen gebruikt worden bij de afweging van prioriteiten voor behoud en herstel van habitattypes, voor soorten van de Habitatrichtlijn (niet-vogels), voor de broedvogelsoorten van de Bijlage I en voor de internationale overwinterende en doortrekkende soorten.

Hoe groot moet de populatie zijn om op lange termijn duurzaam te blijven?

Wat er wordt verlangd is dat we zogenaamde "populatiedoelstellingen" voorstellen. Voor elke soort moet een streefdoel van populatiegrootte worden gegeven, dat vol-

doende groot moet zijn om de soort op een gunstig niveau in Vlaanderen te behouden. Voor bepaalde soorten is het huidige populatieniveau voldoende, voor andere moet dat nog flink omhoog! Het is niet de bedoeling in dit artikel de methode om deze populatiecijfers te bepalen in detail uit te leggen. We geven hier de grote lijnen en een aantal voorbeelden van voorgestelde cijfers.

In de eerste plaats maken we een onderscheid tussen soorten met een gunstige staat en een ongunstige staat. Bij "gunstige" soorten wordt als regel het behoud van de huidige populatie (of een gemiddelde van de laatste jaren) voorgesteld als streefdoel. Bij de "ongunstige" soorten wordt gestreefd naar een herstel en toename van de populatie. Hier wordt gestreefd naar de populatiegrootte van rond het einde van de jaren zeventig. Als die toen al sterk gedaald was ten opzichte van voorgaande periodes, wordt nog verder teruggaan in de tijd. Een overzichtje van de soorten en hun status wordt gegeven in Tabel 1.

Status gunstig	Status ongunstig
Blauwborst	Porseleinhoen
Bruine Kiekendief	Strandplevier
Nachtzwaluw	Grauwe Klauwier
Wespendief	Roerdomp
Ijsvogel	Woudaap
Bruine Kiekendief	Kwartelkoning
Kluut	Grauwe Kiekendief
Dwergstern	Ooievaar
Visdief	Kwak
Zwartkopmeeuw	Lepelaar
Grote Stern	<i>Duinpieper</i>
Middelste Bonte Specht	<i>Zwarte Stern</i>
Kleine Zilverreiger	<i>Ortolaan</i>
Slechtvalk	<i>Korhoen</i>
Steltkluut	

Tabel 1. Overzicht van de soorten met gunstige en ongunstige actuele populatiestatus (in cursief: soort uitgestorven)

Voor enkele voorbeelden van streefdoelen verwijzen we naar de kadertjes.

Voorbeeld 1: Bruine Kiekendief

De Bruine Kiekendief behoort tot de soorten waarvan de actuele toestand van de populatie als gunstig kan beschouwd worden. De soort nam toe van 25 broedparen in de periode 1973-1979 tot ongeveer 150 in 2000-2002 (wel een topperiode). Sindsdien is de populatie stabiel met weliswaar een lichte lokale afname (Krekengebied, Linkeroever). Streefdoel: behoud van een populatie van minimaal 135 broedparen.

Glenn Vermeersch

Voorbeeld 2: Grote Stern

De Grote Stern behoort tot de soorten waarvan de actuele toestand van de populatie als gunstig kan beschouwd worden. Er is slechts één broedkolonie, gesitueerd in de Voorhaven van Zeebrugge. De soort broedde nog niet in Vlaanderen in de periode 1973-1979. Vanaf 1989 was de Grote Stern een jaarlijkse broedvogel maar in sterk fluctuerende aantallen. De Vlaamse populatie kan immers niet losgezien worden van de Nederlandse, in het bijzonder de kolonies in het Deltagebied. In sommige jaren broedden slechts enkele tientallen Grote Sterns op Vlaams grondgebied maar waren ze veel talrijker in het Deltagebied en omgekeerd. Zo werden in 2004 niet minder dan 4068 broedparen geteld, ten opzichte van amper 46 in 2002. Hier is het streefdoel enigszins aangepast aan deze bijzondere situatie: behoud en beheer van voldoende leefgebied om een kolonie van 4000 paren te kunnen huisvesten. Een tijdelijke, zelfs forse afname als gevolg van verplaatsingen binnen de Nederlands-Belgische metapopulatie is aanvaardbaar.

Yves Adams - Vilda

Voorbeeld 3: Strandplevier

De Strandplevier heeft momenteel een zeer ongunstige populatietoestand. In de periode 1973-1979 bereikte de populatie een 80-tal broedparen. De populaties vertoonden steeds fluctuaties maar de laatste tien jaren nemen de aantallen stelselmatig af. In de jaren 2002-2008 zakte het aantal tot 30 broedparen. Als streefdoel wordt een uitbreiding van de populatie tot een jaarlijks minimum van 80 broedparen voorgesteld.

Glenn Vermeersch

Voorbeeld 4: Woudaapje

Ook de Woudaap vertoont momenteel een ongunstige populatietoestand. In de periode 1973-1979 was de populatie al gedaald van een 75 broedparen in de jaren zestig tot 40-60 paren. De huidige populatie schommelt tussen de 10-20 paren. Als streefdoel wordt een populatie van 75 broedparen voorgesteld.

Joris Everaert

Voorbeeld 5: Zwarte Specht

De Zwarte Specht is een soort met een gunstige actuele toestand van de populatie. In vergelijking met de periode 1973-1979 met 170 broedparen is de populatie bijna vervijfvoudigd. In de periode 2000-2002 bedroeg die 650-1050 broedparen. Als streefdoel wordt het minimaal behoud van het gemiddeld aantal broedparen van de huidige populatie voorgesteld: 850 paren.

Glenn Vermeersch

En wat brengt de toekomst?

Het blijft voorlopig afwachten wat het beleid uiteindelijk als voor hen haalbare streefdoelen zal voorstellen en welke prioriteiten voor gebieden en maatregelen er zullen genomen worden. Wij hopen in ieder geval dat onze voorstellen zoveel mogelijk zullen overgenomen worden. Als dit in grote mate lukt, dan kunnen we de toekomst van een aantal momenteel bedreigde en kwetsbare soorten rooskleuriger inzien dan nu het geval is !

Referenties

ANSELIN A., G. VERMEERSCH & K. DEVOS 2007. Over Speciale Beschermingszones, instandhoudingsdoelstellingen, broedvogelatlas en monitoringsgegevens. Vogelnieuws 9: 22-26.

DEVILLERS P, ROGGEMAN W, TRICOT J, DEL MARMOL P, KERWIJN C, JACOB J-P & A. ANSELIN, 1988. Atlas van de Belgische broedvogels. KBIN, Brussel

VERMEERSCH G, ANSELIN A, DEVOS K, HERREMANS M, STEVENS J, GABRIELS J & B. VAN DER KRIEKEN, 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel.

**Anny Anselin,
Glenn Vermeersch & Koen Devos**
anny.anselin@inbo.be